

5. Шпарик О. Досвід США з оцінювання досягнень учнів як джерело реформування китайської системи освіти. Педагогічна теорія і практика в контексті інтеграційних процесів: матеріали міжн. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 25–26 квітня 2014 р.). Тернопіль: ТНЕУ, 2014. С. 109-117.
6. Чжан Лун. Традиційні погляди китайців на особистісно-професійні якості вчителя. Международное сотрудничество в образовании в условиях глобализации: материалы второй международной научно-практической конференции. Часть I / отв. ред. В. М. Ефимова. Симферополь: ДИАИПИ, 2013. С. 344–349.
7. Чжан Лун. Этико-философские истоки традиционных воззрений китайцев на личностно-профессиональные качества учителя. Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія: зб. статей / ред. кол.: О. В. Глузман, М. Я. Ігнатенко, В. С. Заслуженюк та інші. Ялта: РВНЗ КГУ, 2013. Вип. 41. Ч. 3. С. 213-218.

Zavgorodnia T. K., Strazhnikova I. V.

SOLVING THE EDUCATIONAL PROBLEMS IN CHINA AND THE POSSIBILITY
OF CREATIVELY USING OF THEIR EXPERIENCE IN UKRAINE

The article presents the results of the analysis of educational problems and their solutions from a comparative perspective in the People's Republic of China.

Due to the fact that comparative studies in the field of education are aimed at revealing the laws of the functioning of the educational systems in different countries, the knowledge of common and different in their development, the authors present a historiographical analysis of various educational problems of modern Ukrainian and foreign scientists. After all, the contemporaneous system of education in the PRC has a number of specific features if compared it with the foreign analogues. The educational achievements of China should be evaluated by taking into account the country's historical course and population, and the overall management of education is performed by the State Council through its subordinate ministries and agencies. It has been found that a special feature of teaching, particularly in Chinese schools, is the higher workload of pupils than in other countries, taking in account the traditions and family education.

Analyzes publications on the historical aspect of higher music education in China, stages of formation of Chinese traditional music; problems of teaching foreign languages by junior pupils in PRC schools, and the US experience in evaluating pupils achievement served as a source of reform for the Chinese education system in the first decade of the 21st century. It has been proven that modern Chinese researchers in recent years have been paying attention to the system of pedagogical measurements of the quality of education and other countries in order to improve their own.

Positive, useful and instructive Chinese experience of reforming the education and upbringing on the basis of family pedagogy is considered, taking into account the experience of cooperation of parents and teachers as equal subjects of education, the fundamental differences between the Chinese and classical European systems.

Key words: education, People's Republic of China, education, comparative studies, experience, quality of education, model, culture, reform.

Дата надходження статті: «29» квітня 2019 р.

УДК 37.091.4

Чумак Л. В.*

ТЕОРІЯ ПОКОЛІНЬ У КОНТЕКСТІ ПАРАДИГМ ОСВІТИ

У статті визначено концептуальні положення теорії поколінь у контексті парадигм освіти. Її метою визначено інтерпретацію генезису парадигм освіти в контексті теорії поколінь для виокремлення відповідних засадничих положень. Завданням указуємо вивчення спадщини класичної педагогіки щодо питання формування теорії поколінь з метою розкриття сутності й особливостей означеної педагогічної конструкції для можливості

*© Чумак Л. В.

трансформації їх у наукове поле методологічного та методичного знання й подальшого удосконалення освітнього й виховного процесів у закладах загальної середньої освіти. Використано історико-аналітичний метод; методи синтезу, порівняння, класифікації; метод аналітичного мислення; метод логічного мислення; метод критичного мислення; метод комплексного мислення; метод прогностичного мислення з орієнтацією на прогноз якісного результату. Новизна дослідження полягає у виявленні особливих рис різних поколінь та показі практичної спрямованості результатів парадигм освіти, що реалізовувалися у відповідні їм історичні періоди.

Логіці дослідження відповідало попереднє висвітлення його категоріального апарату. Класифікація поколінь розглядалася відповідно умовній градації поколінь, що визначено авторами концепції теорії поколінь – В. Штраусом і Н. Хоузом.

За логікою дослідження наукову розвідку розпочато від 70-х років ХХ століття.

Висвітлення сутності парадигм освіти (як знанневої, компетентнісної і рефлексивної моделей), особливостей поколінь X, Y, Z та їх інтерпретація мали на меті визначення способів удосконалення освітнього процесу для подальшої оптимізації підготовки сучасної молоді до життя. Доцільним домінуючим компонентом освітнього процесу за рефлексивною моделлю, що передбачає підготовку до життя молоді покоління Z визначено наукову організацію праці.

Ключові слова: теорія поколінь, покоління X, покоління Y, покоління Z, знаннева парадигма, компетентнісна парадигма, рефлексивна парадигма.

В умовах сьогодення реформування освіти є одним із пріоритетних соціально-педагогічних завдань. До того ж, «усвідомлення особливостей екзистенції унікального переживання свого часу «зсередини» людини, як і раніше, знаходиться на передовій сучасного гуманітарного знання» [15, с. 150].

Ураховуючи, що «наука як сфера продукує нові знання, а освіта, яка олюднює знання, робить їх дієвими, діяльними, об'єктивно висувуючи в головні пріоритети будь-якого суспільства» [3, с. 15], уважаємо доречним звернути увагу на «Теорію поколінь» (1991) американських учених Н. Хоува й У. Штрауса [20]. Хоча ці погляди є спочатку соціологічною теорією, проте ми вважаємо, що застосування її основних положень не тільки при моделюванні соціальних проєктів, а й у проєктуванні освітніх технологій, надає можливість зменшити розрив між соціологічними й соціально-психологічними теоріями та педагогічною практикою, оптимізувати навчання і виховання школярів.

Питаннями модернізації системи національної освіти опікувалися М. Євтух, В. Кремень, В. Луговий, Л. Лук'янова, О. Ляшенко, С. Максименко, Н. Ничкало, О. Савченко та ін.

Отже, інтерпретування теорії поколінь у контексті генезису парадигм освіти, на нашу думку, можна розглядати, як один із шляхів вирішення такого практичного питання, як модернізація підготовки молоді до життя.

Метою статті визначаємо інтерпретацію генезису парадигм освіти в контексті теорії поколінь для виокремлення відповідних засадничих положень. Завданням дослідження вказуємо вивчення спадщини класичної педагогіки щодо питання формування теорії поколінь з метою розкриття сутності й особливостей означеної педагогічної конструкції для можливості трансформації їх у наукове поле методологічного та методичного знання й подальшого удосконалення освітнього й виховного процесів у закладах загальної середньої освіти. Використано історико-аналітичний метод; метод аналізу; метод синтезу; метод порівняння; метод класифікації; метод критичного мислення; метод комплексного мислення; метод прогностичного мислення з орієнтацією на прогноз якісного результату; метод моделювання логіки вирішення проблеми способом графічного відображення в таблиці. Новизна дослідження полягає у виявленні особливих рис різних поколінь

та показі практичної спрямованості результатів парадигм освіти, що реалізовувалися у відповідні їм історичні періоди.

Логіці нашого дослідження відповідає попереднє висвітлення його категоріального апарату.

У роботі «Покоління. Історія американського майбутнього. 1584 до 2069» (1991), створеній на основі довгострокових досліджень з економіки, політики, соціології, психології в США, Південній Кореї, Гонконгу, Сінгапурі, Тайвані, Японії, ПАР, Європі та Латинській Америці, її автори – історик В. Штраус (William Strauss) і фахівець у галузі демографії Н. Хоув (Neil Howe) – термін «соціальне покоління» визначають, як певну сукупність людей, народжених в один двадцяти-двадцятип'ятирічний період, що володіють трьома загальними критеріями: вікове положення в історії (переживання одних і тих же історичних подій у приблизно однаковому віці); загальні, єдині вірування і моделі поведінки; відчуття причетності до цього покоління... Формування цінностей особистості відбувається приблизно у віці до 12–14 років» [20, с. 33–37].

Хоча зараз існує широке коло класифікацій поколінь, кожна з яких має своє обґрунтування, проте автори однойменної концепції «відмовилися від інтерпретації вікової педагогіки про відмінності в поведінці і навчанні на основі віку та охарактеризували покоління, виходячи з глибинних цінностей» [5, с. 120] і розробили таку умовну градацію поколінь: »1. Покоління переможців (1900–1922); 2. Покоління мовчазних (1923–1942); 3. Покоління бейбі-бумерів (1943–1962); 4. Покоління X (1963–1982); 5. Покоління мілленіалів або покоління Y (1983–2002); 6. Покоління Z (з 2003)» [20, с. 53].

Отже, у людей, які вирости в різних історичних періодах, різняться системи цінностей, світогляд, модель поведінки, «комунікації та соціальна інтеграція, колективістські або індивідуалістичні орієнтації, наявні певні особливості розвитку, мотивації, способів управління, визначення й досягнення життєвих і професійних цілей» [15, с. 150].

В «Українському педагогічному енциклопедичному словнику» вказується, що «парадигма освіти характеризує виховну концептуальну схему, модель визначення проблем у галузі освіти й шляхів їх розв'язання... Парадигма освіти має конкретно-історичну специфіку» [1, с. 341].

Як бачимо, трансформації парадигм освіти відбувалися протягом значного історичного періоду.

Беручи до уваги концептуальні положення Г. Меднікової [5] щодо періодизації трансформацій парадигм освіти, ми вважаємо доречним свою наукову розвідку щодо визначення засадничих положень теорії поколінь розпочати від 70-х років ХХ століття.

Хоча «межі між поколіннями розмиті» [11], проте характерними особливостями покоління X (Generation X, 1963-1982 pp.), що сформувалося за часів пріоритету знаннєвої парадигми, науковці Н. Надворная, І. Мишота [8, с. 121–122] і О. Ожиганова [10, с. 95] називають такі: більша, ніж у попередників самостійність; готовність до змін; інформованість; технічна грамотність; індивідуалізм; прагнення вчитися; уміння справлятися з труднощами; прагматизм; раннє привчання до самостійності; опора на особистий досвід; надія на себе, потреба в самореалізації; використання можливостей виявити свої розумові та творчі здібності.

На формування тих чи інших генерацій як носіїв певних соціально-психологічних навичок і визначення ними пріоритетів у житті значно впливали засадничі вектори освіти в певний історичний період, що відображалися в концептуальних положеннях освітніх парадигм.

Називаючи першою парадигмою освіти знаннєву модель, Г. Меднікова пояснює, що цей культурно-історичний тип педагогічного мислення передбачав формування каркасу картини світу за принципом універсальності, «з позиції якої можна було оцінювати й аналізувати конкретні феномени й процеси» [5, с. 117–118].

Хоча знаннева парадигма освіти реалізувалася різними способами, проте традиційно «освітній процес був зорієнтованим на отримання, у кращому разі – на творче засвоєння суми знань тими, хто навчається» [3, с. 15]. А. Новіков і Д. Новіков розглядають таку модель, як «перевірений практикою результат пізнання дійсності, правильне її відображення в мисленні людини; накопичена інформація» [9, с. 63].

Отже, наша інтерпретація теорії поколінь, зокрема покоління X, у контексті знанневої парадигми освіти надає можливість визначити, що такі характерні особливості покоління X (1963–1982), як самостійність, інформованість, технічна грамотність, опора на особистий досвід, стали результатом цілеспрямованої педагогічної роботи, яка реалізувалася в контексті пріоритетної в той час знанневої парадигми освіти. Її методологія характеризувалася такими аспектами: організаційна чіткість освітнього процесу; поетапне засвоєння знань; упорядкування інформації; логічно правильне структурування подачі матеріалу; розвиток в особистості винахідницької й креативної складових [14, с. 158]. Домінуючим компонентом освітнього процесу була глибока фундаментальна підготовка, що відобразилася в таких особистісних якостях молоді: стрімке дорослішання; реалізм; прагматизм; розрахунок на власні сили; пріоритетність життєвого досвіду; готовність до змін.

Часом покоління Y (покоління мілленіалів), згідно з вищевказаною теорією поколінь, визначено 1983–2002 рр., тобто період, коли наше суспільство вступило в інформаційну епоху.

Роботи М. Мірошиної [7, с. 50–57], О. Звягінцевої і О. Мухортової [2, с. 67–69], К. Хомякової [18, с. 153–155], К. Султанова і О. Воскресенського [15, с. 151–152], С. Джонсона [21, с. 80] та ін. надають можливість виокремити такі характерні особливості покоління Y: а) орієнтація на сьогодні; свідоме/спонтанне сприймання й засвоєння інформації відповідно рівня її актуальності, емоційного забарвлення, з опорою на конкретний життєвий досвід близьких за віком соціальних груп; пов'язання знань з долями значимих для них людей; специфічність інтересу до знань про себе, друзів, підлітковий соціум; намагання зробити його субкультуру своєю; б) потреба в соціальному визнанні в соціальних мережах; налаштованість на горизонтальну комунікацію, звичка до підтримання діалогу з 4–5 респондентами одночасно; слабе вираження / зниження інтересу до педагогічної роботи у формі лекцій через складність у зосередженні увагу на одному інформаційному потоці; невідповідність традиційної системи освіти ціннісно-мотиваційному середовищу покоління ігрек – основного учасника сучасного освітнього процесу через пасивність / активність засвоєння готового матеріалу; в) виражений інтерес до цифрових технологій, зокрема, комп'ютерних ігор, вплив яких на когнітивні, емоційні та психологічні якості особистості вельми амбівалентний і, безумовно, не зводиться до простих розваг і «марнування часу», адже «комп'ютерні ігри вчать геймерів визначати краткочасні, середньострокові та довгострокові цілі, фіксуванню уваги на їх досягненні, що надає швидке заохочення, яке відразу ж стає видимим решті учасників, підвищує рівень соціальної визнання в геймерському співтоваристві, закріплює подібний стиль поведінки й формує навик, який у подальшому переноситься з віртуального світу в реальний» [21, с. 80]; г) відхід від традиційних способів комунікації (телефонної розмови, зустрічей) і надання переваги спілкуванню в соціальних мережах з уявною «поверховістю» інтересів підлітка в мережі, що на практиці обертається багатозавданністю (одночасне ведення переписки з друзями, виконання домашніх завдань, слухання музики, редагування фотографій), яка, проте, значно підвищує ефективність виконання основного завдання); д) чітко виражене прагнення до нематеріальних або «постматеріальних» цінностей, що ускладнює стимулювання й мотивування діяльності традиційними засобами підвищення ефективності роботи.

Як бачимо, формування системи морально ціннісних орієнтацій покоління Y відбувалося за часів, коли «знання почали швидко оновлюватися й стало зрозуміло,

що загальна грамотність не визначає розвиток економіки. Сформувався нові вимоги до освіти... По-перше, запит до безперервної освіти, що передбачає рух у ритмі нових технологій, постійних змін, щоб відповідати потребам економічного розвитку, виробництва. По-друге, направленість на результат, формування навиків, умінь, потрібних практиці. Це призвело до реформування освіти на основі компетентнісного підходу. Засобом реалізації компетентнісного підходу стала модульна система навчання, якою передбачалося пов'язування певної самостійної частини освітньої програми з формуванням одної або двох-трьох компетенцій» [5, с. 118].

Отже, наша інтерпретація теорії поколінь, зокрема покоління Y в контексті компетентнісної парадигми освіти надає можливість визначити, що характерними особливостями покоління Y (1983–2002) були орієнтація на сьогодні; потреба в соціальному визнанні; виражений інтерес до цифрових технологій; відхід від традиційних способів комунікації; чітко вияв прагнення до нематеріальних або «постматеріальних» цінностей. Методологія пріоритетної в той період компетентнісної освіти орієнтувалася як на практичну складову змісту освіти, що забезпечувала успішну життєдіяльність (компетенції) [13] і передбачала посилення прикладного, практичного характеру шкільної освіти (у тому числі й предметного навчання), так і на повноцінну реалізацію можливостей учнів, їхні самовизначення та саморозвиток з метою формування особистості, яка уміє вирішувати проблеми різної складності та здатна адаптуватися в складних соціальних обставинах [16]. Більш ефективними принципами за таких умов стали принцип проблемності, принцип варіативності, принцип зворотного зв'язку. Реформації освітнього процесу відобразилися в зменшенні годин на теоретичну підготовку; обмеженні дидактичних одиниць з дисциплін або їх поверхове вивчення; перенесенні частини дидактичних одиниць на самостійне освоєння; спрямуванні знання на конкретний аспект; активності об'єкта навчання щодо отриманні нових навичок і умінь [14, с. 159]. Домінуючим компонентом освітнього процесу стали практика й самостійна робота. Результатами підготовки молоді до життя в такий спосіб стали потреба в спеціальній системі навчання й мотивації через неготовність до довгого навчання й скрупульозної та відповідальної роботи; небажання брати відповідальність; залежність від технологій; уникнення мисленневих процесів й аналізу через постійний доступ до вже обробленої інформації; невміння викладати власні думки, будувати складні речення, виступати на публіці, боязнь особистого контакту, складності в спілкуванні з реальними людьми через пріоритетність віртуальної реальності; відчуття своєї унікальності й неповторності через значну кількість можливостей для самовираження; неохочість до компромісів; небажання діяти без очевидної вигоди, націленість на конкретний результат, а не процес дії, схильність відступати при поразці через перенесення механізмів комп'ютерних ігор у реальне життя (лінійна структура, чіткий зв'язок дій з наступними за ними заохоченнями / покараннями та ін.); невміння вирішувати нестандартні завдання тощо.

У вищевказаній теорії поколінь часові межі дівості покоління Z (Generation Z) визначено «з 2003 року», тобто період із «практично сформованим іншим життєвим середовищем людства – цифровим біосоціальним простором, коли віртуальний простір є продовженням фізичного й соціального» [6, с. 33–34].

Хоча «говорити про характеристики й поведінкових стереотипів цього покоління досить складно, оскільки це покоління людей, що з'явилися в період з 2000 по 2020 рік, і основна частина представників цього покоління знаходиться в дитячому віці, а їхня система цінностей перебуває на етапі формування» [10, с. 97], проте, використовуючи метод прогностичного мислення, вважаємо доречним визначити такі характерні особливості покоління Z («цифрових дітей», «дітей мультимедійних технологій»): 1) гіперактивність із ускладненням зосередженості на конкретному аспекті; порушення вікового розвитку нервової системи (підвищення збудливості, уразливості, зменшення слухняності, терплячості, терпимості, схильність до підвищеної конфліктності) через

недолік емоційних контактів у сім'ї й надлишок інформації; більша затребуваність новизни, пошуку відчуттів; 2) «кліпове мислення» з орієнтацією на швидку переробку інформацію короткими порціями; поверхневий підхід до аналізу інформації й ухвалення рішень; 3) схильність до інтровертизованого індивідуалізму як способу взаємодії зі світом людей, захисту від проблем життя, відгородження від світу; десоціалізація й вестернізованість руху в напрямі ціннісно-культурного розподілу суспільства; соціально-психологічна поляризація із інтелектуально-культурним розшаруванням молоді; підвищення маніпульованості розумом й почуттями через Інтернет; 4) загострення світоглядного конфлікту поколінь із покладанням на батьків моральної відповідальності за власні проблеми; віддалення від родини з очікуванням від неї вирішення особистих проблем; 5) регрес інституту традиційної сім'ї; вихід у самостійне життя з активізацією інфантильних егоцентричних переконань; 6) розмивання життєвих принципів й орієнтирів через швидкі зміни й спрощено популістські орієнтири життя, застаріння його стилю, неактуальність попередніх поведінкових моделей; приреченість сімейних цінностей (в очах нового покоління) на поступову девальвацію й переміщення уваги в бік соціальних цінностей (кар'єра і добробут); знецінення духовних цінностей для значної маси молоді; скорочення групи висококультурних людей, для яких пріоритетними будуть освіта, духовність, особистісний розвиток; 7) інфантилізація із небажанням дорослішати й обтяжувати себе дорослими обов'язками і відповідальністю, але з постійним очікуванням позитивного оцінювання своїх дій; 8) егоцентризм із споживацьким ставленням до життя, інформації, товарів, послуг, розваг тощо [12]; 9) ідеалізація з прекрасною орієнтацією в суб'єктивно модельованих ситуаціях без усвідомлення і сприйняття методів командної взаємодії; 10) соціальна самоізоляція з прагнення бути вільним від суспільства й компенсацією соціальної реальності віртуальним світом із зосередженням у ньому власних інтересів, почуттів, помислів комунікацій.

При характеристиці рефлексивної парадигми освіти доречним вважаємо таке пояснення Г. Меднікової: «Як компетентнісний підхід не передбачав повної відмови від знаннєвого, а тільки подолання мозаїчності, роз'єднаності (предметності) у вивченні світу, так і новий – рефлексивно-методологічний, метапроективний (досвідний) не передбачає відмови від компетентнісного, а націлений на подолання його недоліків... Рефлексивно-проектний підхід передбачає формування навиків будування проектів, моделей, використання асоціацій, уяви, уміння працювати на понятійному рівні, здатність розрізняти, порівнювати, навички мовної компетенції, необхідні для комунікації (можливості донести свої ідеї, обговорити їх), тобто це можна назвати метакомпетенціями, міжпредметною мовою... У західній науці рефлексивно-методологічну парадигму розкривають через метод кейсів (анг. Case method) ... Кейси засновані на реальному фактичному матеріалі» [5, с. 120].

Алгоритм стратегії критичного мислення детально визначено в «Дельфійському звіті» (1990), що описує результати двостороннього проектування критичного мислення з консенсусним визначенням когнітивних сил міжнародних експертів, включає такі позиції: 1) інтерпретація з категоризацією, декодуванням значення й виявленням сенсу аналізованого матеріалу; 2) аналіз ідей з пошуком й аналізом аргументів; 3) оцінювання з оцінкою тверджень й аргументів; 4) пояснення з передбаченням результатів, процедурою обґрунтування й викладом аргументів; 5) висновки з перевіркою даних, розглядом альтернатив і формулюванням підсумкових висновків; 6) самоконтроль з самоперевіркою й самокорекцією [22, с. 66–67].

Стратегії рефлексивної моделі освіти ґрунтуються на «моделі педагогічного міркування» Л. Шульмана, що пропонує такий алгоритм оптимізації педагогічної дії: 1) осмислення; 2) трансформація; 3) оцінка; 4) роздуми; 5) нове осмислення [23, с. 394].

Н. Татаринцева і О. Реброва вважають, що «рефлексивна модель спрямована на розвиток пізнавальної рефлексії на основі самооцінки суджень, висновків тощо;

самоконтролю (аналізу, синтезу, порівняння, класифікації тощо); самопізнання (порівняти, зіставити, змінити, висловити припущення, моделювати, довести правильність тощо); визначення причинно-наслідкових зв'язків і відносин у досліджуваних явищах» [17, с. 78].

Отже, спираючись на М. Ліпмана, ми розуміємо рефлексивну парадигму освіти, як процес творчого мислення (що бере до уваги як процедурні, так і предметні міркування; спрямоване на вирішення проблемних ситуацій; має метакогнітивний характер (дослідження в дослідженні); чутливе до контексту), сформованого в результаті синтезу: а) критичного мислення (керується критеріями, націлене на вироблення суджень, є самокоригуючим і чутливим до контексту); б) творчого мислення (уразливого до критеріїв, спрямованого на судження, спроможного саморозвиватися; керується контекстом) [4, с. 111].

З нашої точки зору, рефлексивну парадигму освіти можна інтерпретувати, як перспективний напрям удосконалення освітнього процесу молоді покоління Z, що підтверджується і її метою (формування комплексного мислення), і методологією, яка передбачає: а) синтез критичного і творчого мислення; б) інтеграцію навчально-пізнавальної та рефлексивної діяльності для усвідомлення цінності самопізнання; в) створення смислового простору проблемно-пошукового середовища (формулюванням мети як освоєння нового досвіду, нових способів пізнання властивостей об'єкта, явищ, процесів, відкриттям власного образу «я»; моделюванням логіки вирішення проблеми новими способами (інформаційними, графічними, образотворчими тощо); рефлексивним аналізом характеру набутого досвіду з оглябленням усвідомлення ціннісних орієнтацій; розкриттям особистісних потенційних можливостей вчителя й учнів [17, с. 78, 83].

Таким чином, ураховуючи вищезазначені, не завжди позитивні, характерні особливості покоління Z, вважаємо доречним домінуючим компонентом освітнього процесу цієї молоді визнати наукову організацію праці, що можна відтворити в таких педагогічних діях: створення привабливого освітнього середовища (реального, віртуального, доповненого); упорядкування змісту доцільним структуруванням відповідно до логіки навчання; забезпечення зворотного зв'язку; візуалізація навчального матеріалу для концентрації знань; спрощення текстової інформації з поетапним підведенням підсумків і негайним визначенням завдань на наступний етап; використання дидактичних методик з усним обміном інформацією та її вербалізацією для стимуляції пам'яті; раціональне використання часу з поділенням його на проміжки по 10–15 хвилин для зміни видів діяльності; інтенсифікація позитивізму мислення для оптимізації розумової активності; стимуляція роботи лобової частки головного мозку (відповідальної за ухвалення складних рішень і формування висновків) бесідою; активізація комунікацій учнів для надання динамічності освітньому процесу; «формування префігуративного суспільства» [19, с. 111–117].

Перспективними напрямами подальших наукових розвідок у цьому контексті може бути більш детальне вивчення психологічних особливостей покоління Z для уможливлення виокремлення векторів удосконалення педагогічної роботи з «цифровими» дітьми.

Література:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне: Волинські обереги, 2011. Вид. друге, доповн. й виправл. 552 с.
2. Звягинцева Е. П., Мухортова Е. А. Мета-качества студентов поколения «игрек», определяющие успешность их обучения и карьеры в финансово-экономической сфере (на примере студентов финуниверситета). *Известия вузов. Серия «гуманитарные науки»*. 2015. № 6 (1). С. 67–73.

3. Кремень В. Г. Якісна освіта: методологічні аспекти сучасного розуміння. *Біла книга національної освіти України* / за заг. ред. акад. В. Г. Кременя; НАПН України. Київ: Інформ. системи, 2010. С. 15–27.
4. Липман М. Рефлексивная модель практики образования. *Философия для детей*. Москва: Ифран, 1996. С. 90–112.
5. Меднікова Г. С. Нова освітня парадигма – основа формування життєвої компетентності особистості. *Розвиток життєвої компетентності особистості в умовах освітніх трансформацій: виховний, психологічний, інклюзивний виміри*: зб. матеріалів Другої всеукраїнської наук.-практ. конф. (Скадовськ, 19–21 червня 2019) / [ред.-упоряд. С. О. Моїсєєв, В. В. Примакова, Л. В. Чумак]. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2019. С. 117-121.
6. Мирошкина М. Р. Интерпретации теории поколений в контексте российского образования. *Ярославский педагогический вестник*. 2017. № 6. С. 30-35.
7. Мирошкина М. Р. Х. Y. Z. Теория поколений. Новая система координат. *Вопросы воспитания*. 2014. № 2. С. 50-57.
8. Надворная О. А., Мишота И. Ю. Необходимость использования «теории поколений» для совершенствования процесса обучения на современном этапе. *Научный Вестник МГИИТ*. 2018. № 2 (52). С. 118-126.
9. Новиков А. М., Новиков Д. А. Методология: словарь системы основных понятий. Москва: Либроком, 2013. 208 с.
10. Ожиганова Е. М. Теория поколений Н. Хоува и В. Штрауса. Возможности практического применения. *Бизнес-образование в экономике знаний*. 2015. № 1. С. 94–97.
11. Остривная Е. Поколения X, Y, Z в парадигме взаимного притяжения. *Живой журнал*. URL: <https://mel.fm/blog/yelena-ostrivnaya/73659-pokolyeniya-x-y-z-v-paradigmye-vzaimnogo-prityazheniya>.
12. Поколение Z: те, кто будет после. *Из интервью А. Сычёвой с психотерапевтом, кандидатом медицинских наук Марком Сандомирским*. URL: <http://www.e-xecutive.ru/knowledge/announcement/1450249/>
13. Самикіна А. В. Компетентнісний підхід в освіті. *Фестиваль «Відкритий урок. Первое сентября»: Общепедагогические технологии*. URL: <http://urok.1sept.ru/статьи/574903/>
14. Ситникова С. Ю., Шестернина В. В. Порівняльний аналіз реалізації психолого і компетентнісної моделей освіти в установі вищої освіти. *Суспільство: соціологія, психологія, педагогіка*. Краснодар: Видавничий дім ХОРС, 2016. № 2. С. 157–159.
15. Султанов К. В., Воскресенский А. А. Особенности и проблемы поколения Y в образовательном пространстве современной России. *Общество. Среда. Развитие*. 2015. № 3. С. 150–153.
16. Сухова С. И. Презентация на тему «Компетентностный подход в образовании». *Инфоурок. Ведущий образовательный портал России*. URL: <http://schoolarea.ru/podxod.html>.
17. Татаринцева Н., Реброва Е. Рефлексивные модели обучения как условие формирования творческой самостоятельности личности педагога. *Наукові записки Серія: Педагогіка*. 2013. № 4. С. 74–84.
18. Хомякова К. М. Поколение Y в контексте социального взаимодействия в современном обществе. *Известия Томского политехнического университета*. Т. 319. 2011. № 6. С. 133–156.
19. Coates J. *Generational learning styles*. River Falls, Wisconsin: Lern Books, 2006. 160 p.
20. Howe N., Strauss W. *Generations: The History of America's Future, 1584 to 2069*. New York: William Morrow & Company, 1991. 600 p.
21. Johnson S. *Everything Bad is Good For You: How Today's Popular Culture Is Actually Making Us Smarter*. Riverhead, 2005. 250 p.
22. Peter A. *Critical Thinking: A Statement of Expert Consensus for Purposes of Educational Assessment and Instruction. Research Findings and Recommendations*. California: Academic Press, 1990. 112 p.
23. Shulman L. Ways of seeing, ways of knowing, ways of teaching, ways of learning about teaching. *Journal of Curriculum Studies*. 1992, September-October. № 28. P. 393–396.

Chumak L. V.

GENERATIONS THEORY IN THE CONTEXT OF THE EDUCATIONAL PARADIGM

The article presents the conceptual provisions of the generations theory in the context of educational paradigm. Its purpose is to interpret the genesis of the paradigms of education in the context of the generations theory in order to identify relevant baselines. The task is to study the legacy of classical pedagogy on the question of the formation of generations theory in order to reveal the essence and features of the specified pedagogical construct for the possibility of transforming them into the scientific field of methodological and methodical knowledge and further improvement of educational and training processes in institutions. The historical-analytical method was used; methods of synthesis, comparison, classification; method of analytical thinking; method of logical thinking; method of critical thinking; method of complex thinking; method of predictive thinking with a focus on the prediction of quality results. The novelty of the study is to identify common and specific traits of different generations and to show the practical orientation of the results of educational paradigms that were realized in their respective historical periods.

The logic of the study corresponded to the preliminary coverage of its categorical apparatus. The classification of generations was considered in accordance with the conditional gradation of generations, as defined by the authors of the concept of the generations theory – V. Strauss and N. Howe.

According to the logic of the research, scientific exploration is started from the 1970s.

The elucidation of the essence of education paradigms (as knowledge, competence and reflexive models), the features of generations X, Y, Z and their interpretation were intended to identify ways to improve the educational process to further optimize the preparation of modern youth for life. A suitable dominant component of the educational process according to the reflexive model, which provides for the preparation for life of young people of generation Z is the scientific organization of work.

Key words: generations theory, generation X, generation Y, generation Z, knowledge paradigm, competence paradigm, reflexive paradigm.

Дата надходження статті: «27» квітня 2019 р.

УДК 37.012:93(477)

Нагрибельний Я. А.*

**ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ МИРОСЛАВА СТЕЛЬМАХОВИЧА
В СУЧАСНОМУ ВИМІРІ ПЕДАГОГІКИ**

У статті проаналізовано проблеми філософії освіти М. Стельмаховича в сучасному вимірі педагогіки. Акцентовано увагу на висвітленні соціально-педагогічної значущості педагогіки відомого вченого у формуванні сучасної особистості та наскрізних зв'язків філософії освіти етнопедогога з модернізованим освітнім простором сучасності.

Досліджено науково-джерельну базу та визначено, що багатогранні аспекти спадщини відомого педагога стали предметом вивчення українських науковців та дослідників у площині педагогіки, лінгводидактики, мовознавства та ономастики.

За логікою історико-педагогічного концепту дослідження персоналій у статті було передбачено звернення до творчої біографії видатного ученого та з'ясовано, що педагогу відводиться чільне місце в процесі глобального дослідження традиційного виховання в родині та української етнопедогогіки загалом.

У межах дослідження було узагальнено ключові положення спадщини М. Стельмаховича, серед яких чільне місце посідає обґрунтована ідея вченого про виховання справжньої людини, освіченої, культурної, духовно багатой, доброзичливої, працьовитої, підготовленої до певного виду трудової діяльності.

*© Нагрибельний Я. А.